

2164
Larch.

LITUOVOS
NACIONALINĖ
M. MAŽYDO
BIBLIOTĖKA

mokslas menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1986

LAPKRIČIO MĖN. 29 d. / NOVEMBER 29, 1986

PART TWO — Nr. 233(43)

Šiame numeryje:

Vilties Dievas — Kūrėjas.
Už atmintį, sąžinę ir protą.
Viena diena Vilniuje.
Religinio veikalo premija kun. prof. Antanui Rubšui.
Nuomonės ir pastabos.
Poeto sugrįžimo stebuklas.
Dailininkas Alfonsas Dargis Vokietijoje.
Prano Dom. Girdžiaus eilėraščiai.
Penkioliktoji metinė lietuvių fotografų paroda.
Nauja Antano Vaičiulaičio knyga.
Lietuvių menininkų veikla Indijoje.
Chicagos teatruose.

Už atmintį, sąžinę ir protą

PRANAS VISVYDAS

Tomas Venclova. *Tekstai apie tekstus*. Chicago, 1985. Išleido Algimanto Mackaus knygu leidimo fondas/ AM & M Publications, 7338 South Sacramento Avenue, Chicago, Illinois, 60629. Tiražas — 800 egz. Spausdino Mykolo Morkūno spaustuė. Aplankas — I. Gražučio. 240 psl. Kaina — 10 dol. Gaunama pas leidėjus, pas platintojus ir „Drauge“.

Neseniai paklausiau iš Lietuvos viešinės inteligentės, kuri, man įėjus, rankose laikė tuos žalsvai aplenktus Tomo Venclovos *Tekstus apie tekstus*; „Kaip jums patinka?“ „Idomu, idomu“, atsakė ir pridūrė: „Stebiuosi, su kokių užsidegimu jis garsina Lietuvą įvairiuose pasaulio forumuose. Net Afrikoje“.

Paminėdama Afrika, ji turėjo minty *Tekstuose* išspausdintą Tomo Venclovos pranešimą PEN klubo konferencijoje Dakare. „Tautosaka ir lietuvių literatūra“. Paskaitininkas užjaučia ilgus amžius išnaudotus „tauriuosius laukinius“; lygiagrečiai nurodė ir mūsų tautos daugumą panašią situaciją. Jeigu ne tautosaka, ne žodinė kūryba, ne tos gausingos dainos, gyvavusios liaudies butyje, jeigu ne tas kaimo archaiskos pasaulėjautos charakteris, vargu ar mes būtumėm išlikę.

Nedrįsau viešnios kamantinėti — ką ji mananti apie Venclovos rašinius, kritikuojančius Sovietų Sąjungos policinę santvarką. Jaučiau, kad su tuo „garsina“ ji lyg ir norėjo pasakyti „gina Lietuvą“. Jos palankus dėmesys nuomone: Tomas Venclova vertingai vykdo savo misiją pasaulyje — kelia į viešumą totalitarizmo skriaudas žmonijai.

Mūsųose kai kurie nuožmūs literatai kai kada papriekiaistauja tiems, kurie į savo literatūrinius išvedžiojimus įmaišo ir antikomunistinių pastabų. Rasi, tuo sudrumstčiama žodinio meno dvasinė skaistybė. Trafaretiskai tariant, nedera politinį skiedinį pilti ant literatūros malūno ratų. Mano išmone, Tomas Venclova, kad ir giliai suvokdamas akademines sklaidos vertę literatūrai, su anų apsidraudėnų etika per daug nesiskaito. Ką padarysi, pati epocha „drumsčia“ meno skaistybę. Venclovos sampratoje literatūra neturi nusigręžti nuo laikotarpio problemų, nuo didėjančios grėsmės žmogaus laisvei ir kūrybai. Reikia reaguoti. Reikia raštu ar žodžiu prieštintis. Tą jis ir daro kiekviena proga. Ne tik jo poezijoje, bet ir jo eseistikoje akistata su politiniu melu ir priespauda iškyla kaip neišvengiama būtinybė.

Atsiverskime jo esė „Atmenanti žemė“ — turbūt vieną taikliausių žemininkų poezijos

*bet padarys, ko tik aš norėjau,
ir bus sėkmingas tuose dalykuose,
kuriems aš ji siunčiau (Iz 55:10-11),
mums yra aišku, kad šiuo
žodžiu Dievas atsikreipia į žmo-
niją tokiu būdu, jog kiekvienas,
kuris gyvena šiame dviprasmiš-
kam pasauly, gali pažinti ateitį
ir viltį. Mes galime tai patirti,
susitikdami šį veikiantį žodį.
Laikais, kuriuos formuoja baimė,
Kūrėjas ruošia naują ateitį ir
naują viltį šiai neaprepiamai
kūrinijai.*

Kun. Antanas L. Rubšys

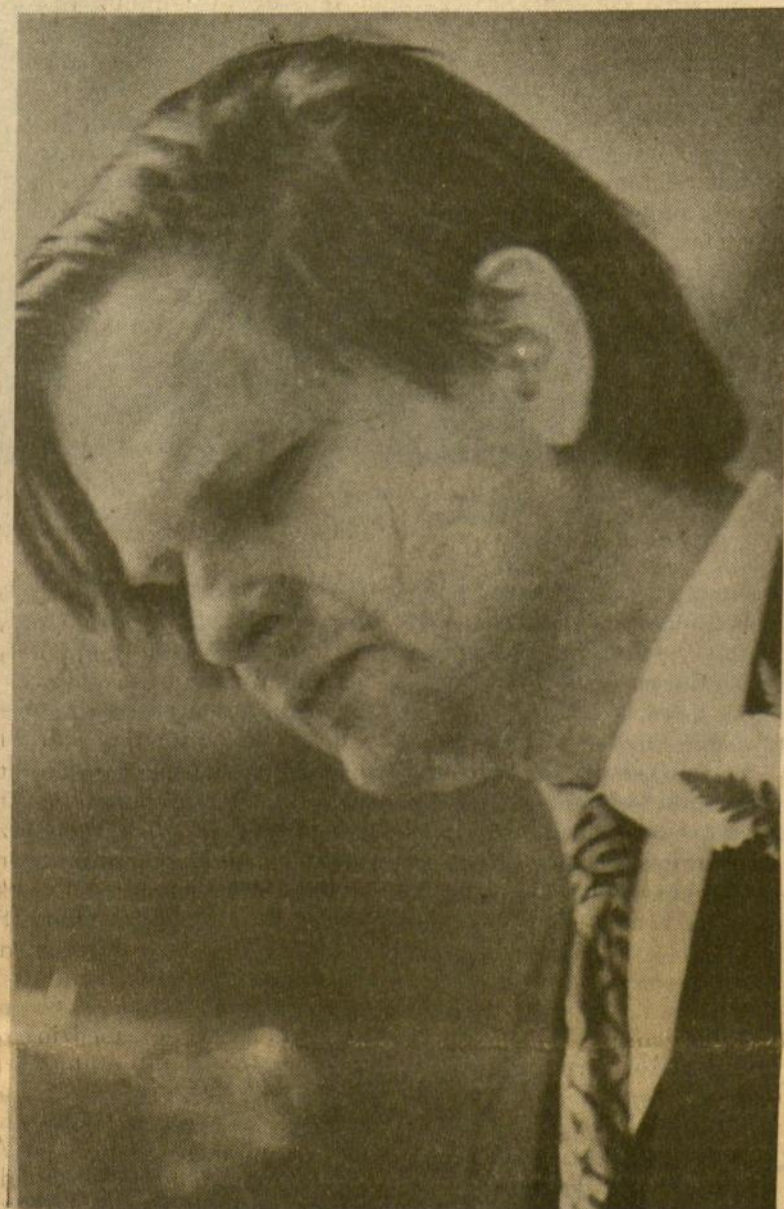
įvertinimą, tuo ypatingą, kad glaustai parašyta. Pritariau žemininkų egzistencinei pozicijai, gyvenimo kaip laisvės sąvokai, jų užsiansiavimui sąžinei bei sąmoningumui, išlikimui. „Vėl iškyla senovinis idealas — kalos kai agathos“, gražu ir dora. Prisipažinsiu, ši poezijos samprata man visų mielčiausia. Ji nukrypsta prieš antihumaniškas mūsų amžiaus tendencijas, prieš teorijas, kurios neigia laisvę, pasirinkimą, individo nepaprastą vertę. Ji yra antifašistinė ar antikomunistinė (tiesa ir menas mūsų epochoje turi ne vieną, o du priešus)“.

Ir štai po šio politiško „sudurmo“ aforizmo (tiesa ir menas turi du priešus...) ir po žemininkų poezijos teigiamo įnašo įskelimo, *Tekstų* autorius, jau kaip reiklus kritikas, nurodo ir jų poetinės technikos silpnynes. Tauri egzistencinė laikysena „kartais išvirsdavo žodžio dėsnų nepaisymu — atseit, negilia didaktika; šaltokų sąvokų dėliojimu, netgi tuščiažodžiavimu ir pretenzija“. Šifokie nesklaidumai pas juos pasitaikydavo jaunatvės metais. Vėliau žemininkai suprato: „poezija yra tiek filosofinė, kiek ji lieka poezija; ir filosofija tiek yra poetiška, kiek ji lieka filosofiška“. Tai įsidėmėtina sentencija. Jei neklystu, kažką panašaus anksčiau yra suformulavęs Antanas Maceina.

Įvadiname *Tekstų* „Žodyje“ Venclova rašo: „Literatūros mokslas yra mano profesija, iš kurios štai jau kelinti metai valgau duoną išieivijoje“. Taip — universitete už literatūros paskaitas jam moka algą. Gal kelias šimtinės per metus jis gauna už sudrumstčiama žodinio meno dvasinę skaistybę. Trafaretiskai tariant, nedera politinį skiedinį pilti ant literatūros malūno ratų. Mano išmone, Tomas Venclova, kad ir giliai suvokdamas akademines sklaidos vertę literatūrai, su anų apsidraudėnų etika per daug nesiskaito. Ką padarysi, pati epocha „drumsčia“ meno skaistybę. Venclovos sampratoje literatūra neturi nusigręžti nuo laikotarpio problemų, nuo didėjančios grėsmės žmogaus laisvei ir kūrybai. Reikia reaguoti. Reikia raštu ar žodžiu prieštintis. Tą jis ir daro kiekviena proga. Ne tik jo poezijoje, bet ir jo eseistikoje akistata su politiniu melu ir priespauda iškyla kaip neišvengiama būtinybė.

Is šiemetinės Lietuvių fotografų išieivijoje parodos, vykusios nuo spalio 24 iki lapkričio 2 dienos Čiurlionio

Tomas Venclova

Nuotrauka Vytauto Maželio.

tekstų) mūsų leidyklos jam pridėrančiai užmokėti neišgali. Tokios jau aplinkybės. Egzodas juk ne valstybė. Čia išieivui rašytojui mokama ne valdiškais pinigais, o laisve.

Tik šios, nelengvai pasiektos laisvės dėka Tomas Venclova, šalia akademinio darbo bei įžvalgių literatūrinių analizų, mąstymų apie mūsų kultūros raidą įvairiais amžiais, — gali spausdinti ir totalitarizmą apnuoginančius straipsnius.

XX amžių darkė ir tebedarko dvi prievartinės civilizacijos: Os-

vencimo ir Gulago. Į jų žalojamą tikrovę autorius žiūri su rūpesčiu ir protestu. To negana: tenykštį absurda demaskuoja pašaipiomis, sąmojingomis, ironiškomis frazėmis. Prieš skaitytoją atsiskleidžia totalitaristų niekšingumo ir kvailumo pavyzdžiai. Už tokius straipsnius, kaip „Žaidimas su cenzoriumi“, „Kalėjimas kaip komunikacijos reiškinys“, „Apie rašymo meną Tarybų Sąjungoje“ (Solženicino knygos „Veršis su ažuolu“ recenzija), „Czesław Milosz: neviltis ir malonė“, jam okupuotoje tėviškoje honoraras būtų sumokėtas apkaltinimu,

areštu, tremtimi. Jis lakoniškai pažymi, kad poetui Nikolajui Gumileviui bolševikai sumokėjo kulkomis.

Autorius sako atrinkęs tik populiaresnio pobūdžio straipsnius, rašytus 1968-1983 metų laikotarpiu. Su lituanistika susiję rašiniai sudėti pirmoje dalyje: apie tautosaką (pranešimas Dakare), Donelaitį, *Aušrą*, Maironį, Baltrušaitį, Trečią frontą, Radauską, žemininkus, Jasmaną-Maceiną, vertimus šių dienų Lietuvoje. Antroji dalis, man regis, turėjo būti perskirta į dvi: vienoje totalitarizmą liečią rašiniai, kitoje — dar Lietuvoje sukurtos apybraižos, supažindinant tarybinių žurnalo skaitytojus su vakariečių literatūra: apie Marcel Proust, Virginia Woolf, Albert Camus, Françoise Sagan, Prosper Mérimée, ir jau Amerikoje vykęs pokalbis „James Joyce lietuviškai“ tema, taip pat Paryžiuje „Sintaksis“ leidinyje išspausdinta Josifo Brodskio „Lietuviškojo divertismento“ analizė.

Per tą nurodytą 15 metų tarpinį ne kiek nepasikeitė Tomo Venclovos pasaulėžiūrinis credo, nukreiptas prieš dvasinį menkavertiškumą, miesčioniją, prieš bet kokią priespaudą (Lietuvoje apie tai jis rašė netiesiogiai, tai yra, aptardamas laisvę teigiančius Vakarų autorius). Nepasikeitė nė jo stiliaus grakštumas, juo labiau rašymo temperamentas. Pridėkime ir erudiciją, kuri itin šviečia jo ankstyvuose straipsniuose.

Autorius mus tiesiog apstulbina savo apsiskaitymu. Stebiesi, kaip jis suspėjo per tuos jaunatviškus metus pervartyti Proust'o, Woolf, Sagan tomus, visokias semiotines kritikos studijas, traktatus. Dar pridėkime rusų literatūros klasikų raštus, taip pat lietuvių, lenkų literatūras. Susidaro tikrai stambi biblioteka. Ne tik lentynose, bet ir galvoje.

Gal dėl to knygos pavadinimas (kurio įtaigumu abejojo Bronys Raila, per knygos sutiktuves kalbėdamas Los Angeles lietuviams) yra tinkamas. Iš tekstų vystosi, tekstų mintimis ir emocijomis alsuoja ir į būsimus tekstus skverbiasi Tomo Venclovos eseistika. Atrodytų, kad pagal tai jis yra grynai knygiskasis literatas. Iš tiesų taip nėra. Tomui Venclovai gyvenimiškumo pavydėti gali dažnas lietuvių literatūrologas.

Iš asmeninės patirties paimti epizodai, dažnai su humoro prieigaidėmis, taip pat išgirsti taiklūs anekdotai, ar tas beatodairiškas žavesys kokių nors keistesnių, kitiškesnių kūriniiu — suteikia jo tekstams konkretų, žemišką foną, sakyčiau, sušildo tuos karštais vėsius struktūralistinius nagrinėjimus (jų nedaug šioje knygoje).

Mano pažįstamai G. Juodeikienė (šio amžiaus rusų literatūros žinovei) *Tekstų* knygoje ypač patikęs Josifo Brodskio „Lietuviškojo divertismento“ aptarimas. Ilustratyvus, bet tuo pačiu akademiškai įžvalgus.

Straipsnio pradžioje autorius pasakoja, kaip Vilniuje susitiko trys valdžiai nepatikimi disidentai: Josifas Brodskis, jo vertėjas lenkų poetas Wiktor Woroszyński ir Venclova. Minimame Josifo Brodskio cikle nutylimi susitikimo asmenys ir įvykiai, „liko (Nukelta į 2 psl.)

Už atmintį, sąžinę ir protą

(Atkelta iš 1 psl.)

tikriniai vardai, vietinio baroko detalės, Vilniaus geto mirusiųjų atminimas: liko keista istorijos ir geografijos sandūra, laiko ir erdvės kaltūnas, slegiantis, varantis iš proto nepavadintos imperijos šešėlis". Kritikas čia su ypatingu dėmesiu nagrinėja kūrinio struktūrą, išlukšendamas kiekvieno įvaizdžio prasmę.

Panašiai pailiustruojamas ir „metafizinio poeto" — Antano Jasmanto-Maceinos — įvertinimas. Pradžioje piešiamas asmeniškasis prisiminimas: Vilniuje i Tomo Venclovos rankas pateko *Lietuvių poezijos* trečiasis tomas, išleistas išeivijoje, savo apipavidalinimu nesiskirias nuo pirmųjų tomų, išleistų Lietuvoje. Stebėjosi šitokia išeivių leidėjų išmone: „per eventualią kratą, ko gero, liks nepastebėta, kad trečiasis tomas — iš anapus".

Nežinau, ar kas kitas mūsų tarpe taip tiksliai vienu sakiniu būtų apibūdinęs Antano Maceinos poveikį įvairių pasaulėžiūrų lietuviams skaitytojams, kaip Tomo Venclova: „A. Maceinos intelektualinė problematika, jo mąstymo stilius, jo vidinis integrumas daro įspūdį ir agnostikui, ir — drįsčiau teigti — netgi šviesesniai ateistui".

Jei su tuo pilnai sutinku, tai drįstu suabejoti Jasmanto poetinio lygio per aukštų fikselimų. Ar ne tik toji pagarba filosofui Antanui Maceinai palankia prasme įtaigauja ir Jasmanto poezijos įvertinimą. *Tekstų* autorius Jasmanto eilėraščių kalbos grožį gretina su Pasternako ir Rilke's kūryba. Gražūs ir prasmingi yra keli kūriniai, tai tiesa. Bet šiaip Jasmantas yra ribotos apimtys lyrikas. Jo gerai išmąstytas vaizdymas nei itin originalus, nei pagauantis. Recenzijos pabaigoje Tomas Venclova sumini poeto silpnynes ir visa tai vadina tik „antraeiliais dalykais": „provokuojantį nemo-

Iš šiemetinės Lietuvių fotografų išeivijoje parodos, vykusios nuo spalio 24 iki lapkričio 2 dienos Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje — Audriaus Remeikio nuotrauka.

dernumą", „ištikimybę seniesiems mūsų poetinės kalbos įpročiams", slegiantį mažiųjų žodelių perteklių.

Polemiškos ugnies ir Tomui Venclovai būdingo entuziastingo susizavėjimo kuriuo nors keistesniu mūsų literatūros fenomenu yra apčiai rašinyje apie „Trečią Frontą — be pagiežos". Gėrisi jis anuo triukšmingu sąjūdžiu Nepriklausomybės metais, pritaria trečiafrontininkų aštriai, išdykėliškai kritikai, nesiskaitymuis su nieku. Meta iššūkį dabartiniam sustabarėjimui tiek išeivijoje, tiek nūdienėje Lietuvoje. Būtent: „Mūsų raštija — su retomis išimtimis — yra atsargi, mandagi ir todėl lėk-

tuoka: Joje nestinga savitarpio adoracijos klubų ir „šventųjų karvių".

O tai yra nuoga tiesa. Šiandien retai kam galima pasakyti aštresnį žodį. Visi pasidarę įjautrintomis neliečiamybėmis: „vienas yra visos tautos gerbiama, kitas daug iškentėjęs, trečią kritikuodamas, gink Die, pasitarnausi tarybų valdžiai".

Tomo Venclovos išimylėjimas i trečiafrontininko poeto Prano Morkūno dadaistinių eilėraščių „šaiperantas", matyt, pagrįstas troškimu šiek tiek ir pačiam morkūniškai paaišdykauti. „Nė vieno lietuviško žodžio — bet koks stiprus kalbos jausmas". Cituoja jis tą „šedevrą" ištisai, „kaip vieną geriausių lietuviškų eilėraščių". Retas skaitytojas patikės

tuo gerumu.

Straipsnyje „Nenugalimoji Arkadija" nepagaili Henrikui Radauskui pelnytų laurų. Vadina jį mūsų literatūros klasiku ir Lietuvos pasididžiavimu. Giria jo poezijos geometrinį tikslumą, saiką, muziką, santūrų, protingą humorą, tobulą kalbą ir kitką.

Argi to neužtenka rašyti geras eilėraščius? Pasirodo, kad ne. Tomas Venclova surašo nemažai priekaištų „Stelės danguje" bardui, kuris, kaip žinome, nelinko nei i visuomeniškumą, nei politikavimą. Todėl, anot tekstininko, Radausko poezija yra perdėm vienoda, besilaikanti stingiančių normos, dvelkia provincinių šablonų, joje pasitaiko melodramatizmo, švysteli neefektingas imantrumas.

Žodžiu, „formalistinis korsetas labai ankštas". Dar ne viskas: Radausko pasaulis yra apšviestas dirbtine šviesa, poetas „tarsi krutina medinius angelus ir sidabro žirgus". Kaip lėliu teatre.

Net keista, kad ligi šiol, daug kartų indamas i rankas Radausko knygas, nepastebėjau visų tu minusių, kuriuos čia nurodo akylus *Tekstų* kritikas. Priešingai, santūria ketureiliu ar dvieliu forma sukurtaose Radausko eilėraščiuose visuomet radau ne ankštumą, bet erdvę turinį. Radau melodiją. Vaizduotės galia, įvaizdžių įvairumu, neblėtančiu naujoviškumu, ritmo energija Radauskas pralenkia dažną išliaupsintą pasaulio poeta. Ir dar kas keisčiau, kad retai kur kitur mūsų poezijoje yra tiek šviesos (visai ne dirbtinės), kaip pas Radauską. Tiesiog norisi jį vadinti šviesos poetu. Ir liūdesys pas jį yra apšviestas. Nenutuokiu, ką reiškia „provincinis šablonas"? Jei toks pasitaiko pas Radauską, tai nė kiek nesumenkina jo eilėraščių grožio.

Savo užrašuose skaitau šitokią pastabą: Jeigu poezijoje Radausko vaizduotės judrumas ir meninės tikrovės gyvastingumas stebina skaitytoją, tai savo ruožtu ir Tomo Venclovos eseistika pasižymi panašiu judrumu ir kontaktu su tikrove. Tekstai yra turiningi, idomūs, grakščiu stiliumi parašyti. Tokiai knygai vieno perskaitymo nepakanka. Verta atsiversti daugelį kartų.

Pastaruoju laiku besisvečiuodamas šen ir ten dažnai mačiau lietuvių svetainėse ant staliuko padėtą žalsvą *Tekstų* tomą. Žmonės skaitė lėtai. Kai kas skundėsi ne viską supratus. (Juk galėjo autorius bent sakiniu paaiškinti sąvokos „toposas" prasmę.) Bet vis dėlto skaitė ir komentavo. Ypač straipsnius apie mūsų raštiją, totalitarizmą, Lietuvos likimą.

Jei kurį lietuvių skaudina dabartinė Lietuvos okupacija ir jis būkštąja dėl savo tautos atei-

ties, patarčiau įsiskaityti i viena išpūdingiausių Tomo Venclovos tekstų „*Aušros* perspektyva". Kaip tik šiame straipsnyje galima pasisemti blaivaus optimizmo dabartiai ir ateičiai.

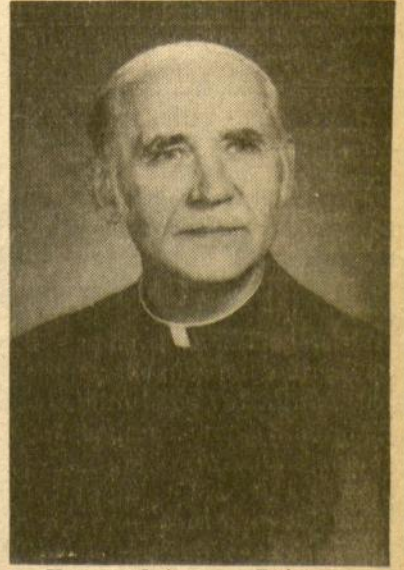
Tautinio atgimimo stebuklas, prasidėjęs su mėnraščio *Aušra* pasirodymu praėjusiame amžiuje, įvedė mus i tautiškai šviesų kelią. Žengti atgal neįmanoma. Jei viduramžių Lietuva, nežiūrint užkariautų plotų, visiškai neturėjo kultūrinio užnugario ir veikiai susmuko, šiandien ji turi visus savo kultūros rasmčius. Net ir okupuota, yra moderni ir tautiškai stipri.

Tai Tomo Venclovos mintys. Iškelia jis aušrininkų stipriąsias, tautinį pasitikėjimą žadinančias savybes. Verta jas įsidėmėti: istorinės atminties puoselėjimą, ieškojimą praityje gairių dabartiai, demokratinį daugiapusį kumą, švietėjiškumą, pakantumą, pagarbą kitų tautų demokratiniams sąjūdžiams. „Ne tiek už kalbinį ar biologinį išlikimą reikia kovoti šiandien Lietuvoje, kiek už atmintį, sąžinę ir protą".

Nuomonės ir pastabos

Pora pastabėlių dėl vienos recenzijos

Vincentas Liulevičius gana plačiai apžvelgė Jono Švobos knygą *Seiminė ir prezidentinė Lietuva (Draugas, 1986.XI.8.)*, siūlydamas tai knygai kita pavadinimą „Demokratinė ir autoritėtinė Lietuva". Galbūt dar tiksčiau būtų ją pavadinti „Demokratinė ir diktatūrinė Lietuva". Diktatūra nėra koks keiksmazodis. Išmintingieji romėnai kartais tyčia kviesdavosi diktatorių pasiūlysiems valstybės reikalams aptvarkyti. Daugumą V. Liulevičiaus pastabų galima priimti, tačiau su pora teiginijų jokiū būdu negaliu sutikti. Prisimėnes paskutinę Antano Merkio vyriausybę ir aiškindamas, kodėl šiuo ypačiai sunkiu metu opozicinės partijos sunki i ją įeiti, V. Liulevičius rašo: „Juk jos (tos partijos) galėjo pasakyti: Prisivirėte košės, tad ir valgykit. *Skanaus apetito*" (mano pabraukta). Kad tos partijos galėjo neiti bendro darbo dirbti, tai tiesa,

Kun. prof. Antanas Rubšys

RELIGINIO VEIKALO PREMIJA

Kun. Antanui Rubšui, Švento Rašto profesorui Manhattan kolegijoje, New Yorke, buvo paskirta šiemetinė religinio veikalo dviejų tūkstančių dolerių premija už jo studijos „Raktas i Senąjį Testamentą" trečiąją dalį „Tiltai ar sienos?" (Putnam, Connecticut: Krikščionis gyvenime, 1985). Premijos mecenatas — kun. dr. Juozas Prunskis, pavadęs premiją skirti Ateitininkų Federacijai. Jury komisiją sudarė: kun. Vytautas Bagdanavičius, Alina Skrupskelienė ir Aldona Zailskaitė.

bet kad jos būtų galėjusios palinkėti Merkio vyriausybei ir prez. Smetonai skanaus apetito, tikrai netikiu. Juk apetitas nėra košė; jis negali būti nei skanus, nei neskanus. Kairiosios partijos galėjo palinkėti gero apetito, o dešiniosios — sotink, Dieve. Tik jau ne skanaus apetito.

Pačioje pabaigoje V. Liulevičius pasisako prieš Petersburgo ir Petrogrado perkristijimą i Petrapilį, kuris esąs vertinys iš Petersburgo. Deja, tokio miesto kaip Petersburgas niekada Rusijoje nebuvo. Buvo Sankt-Petersburg, arba trumpai, St. Petersburg, kuris gerokai vėliau buvo perkristijytas i Petrogradą. Mūsų Petrapilis yra labai geras lietuviškas to miesto pavadinimas. Kad Paryžius geras Paris'o pavadinimas. Ar Leningradas vėl kada nors atvirs i Petrapilį, vienas Dievas nežino.

Vincas Trumpa

R. Aukštaitis

Viena diena Vilniuje

Tas rytas išaušo niūrus, pūrkė smulkutis lietus. Nors buvo sekmadienis, kėliausi anksti, tikėjau dieną pilnai išnaudoti. Tvarkaraštis buvo iškabinas viešbučio priemenė; — 9 val. pusryčiai, 10 val. Vilniaus miesto apžiūrėjimas, 3:30 — Vilniaus senamiesty liaudies ansamblių šventė: „Skamba, skamba kankliai". I pamaldas teko važiuoti anksti, nepasitikiėdamas Vilniaus taksi mūsų giminaitis jau septintą valandą prisistatė vežti mus i Šv. Petro ir Povilo bažnyčia.

Ši bažnyčia buvo vienas iš brangiausių mano jaunystės prisiminimų. 1939 metais, greit po to, kai lenkai ultimatumu praplėšė lietuvių skausmo sieną, mūsų gimnazija suruošė kelionę i Vilnių. Buvo tai nepaprastai įdomios kelios dienos, ir iš visų Vilniaus įžymybių Petro ir Povilo bažnyčia paliko giliausią įspūdį. Atrodė, kad jos sienose nėra lygios vietos, viskas vingiuoja bareljais. Atrodė, kad i bažnyčią įskrido pulkas marmurinių angelukų ir nutūpė ant kiekvienos briaunos, kur tik buvo vietos nutūpti. Kiekvienos skliautas buvo išpuoštas figūromis, kiekvienoje slėpė prasminga simbolika, kurią mūsų vadovas Skaistutis Šlapelis mokoje pagaunantčiai atskleisti. Ir tas Paco kapas, išdidus savo perdėtu nusižeminimu. Jis pasilaidojo save prieš bažnyčios duris, po parašu „Hic iacet peccatus", ir žmonės, eidami i bažnyčią, turėjo jo kapą mindžioti. Nusprendžiau tada, kad gražesnės bažnyčios negali būti. Vėliau gyvenime mačiau daug nuostabių baroko bažnyčių Austrijoje, Bavarijoje, Italijoje. Jos tačiau negalėjo nustelbti jaunystės entuziazmu žerintio Vilniaus prisiminimo. Tik pagalvodavau, — graži bažnyčia, beveik kaip Šv. Petro ir Povilo.

Žengdamas i bažnyčią, lyg ir pabijojau, — ar neapsivilsiu? Ar mano atsiminimai nebus buvę fantazija padažyti? Ir tikrai, nuo anų laikų ši bažnyčia lyg ir susitraukė. Kodėl jaunystės prisiminimuose visi namai yra erdvesni, visos gatvės platesnės, visi bokštai aukštesni? Turėjam pripažinti, — ši Petro ir Povilo bažnyčia buvo mažesnė už savo bendravardę Vatikane. Ir marmuras buvo lyg apdulkęs, ne toks švytintis, kaip trisdešimt devintaisiais

metais. O tačiau, kai sustojau tarp mirties ir gyvenimo bareljų, kai pažvelgiau i angelukų nusėtą sakyklą, i Lietuvos augalų formomis išmargintus skliautus, kai pamaciau už didžiojo altoriaus sidabrinį šv. Kazimiero karstą, pajutau, kad tai mano bažnyčia, jei ir ne gražesnė už Italijos baroką, tai vis tiek brangesnė, nes sava.

Bažnyčia prisipildė artipilnė, vyravo senesnio amžiaus žmonės. Kunigas evangeliją paskaitė pirma lenkiškai, paskui lietuviškai. Pripratus prie amerikietiškių mišių, krito i akį, kad komunija priėmė tik maža dalis maldininkų.

Rytiniam pasivažinėjimui po Vilnių mūsų grupei buvo skirtas autobusas ir vadovė. O norinčiųjų Vilnių pamatyti atsirado tik trys, visi kiti išsiskirstė kas sau pas gimines. Ir vėl prisibijojau, ar rasiu Vilnių tokį kaip anuomet, koks jis išsaugotas mano atmintyje per keturiasdešimt septynerius metus. Siauros, vin-

Karalienių koplyčios fragmentai Šv. Petro ir Povilo bažnyčioje, Vilniuje.

gjuojančios senamiesčio gatvelės su skersbalėmis, jungiančiais priešpastatytus namus. Vartai i tamsius kiemus, išsikverbiančių saulės spindulių tiesiomis linijomis išbraižytus. Skersgatviai, kuriuose dar gyveno šešioliktas ir septynioliktas amžius, kur laukei iš už kampo pasirodanti raitelio su kardu ar vienuolio, paslėpusio veidą po tamsiu gobtuvu.

Deja, nebebuvo to legendų ir baladžių Vilniaus senamiesčio. Liko tik nuotrupos, visuma buvo sugriuvus po rusų artilerijos sviediniais. Vietomis dar vaikščiojau per siauras vingiuojančias gatveles, bet vos spėdavai įsijausti i viduramžišką atmosferą, kai tuščias plotas, neužgydyta Vilniaus žaizda, išsklaidydavo romantiką.

O tačiau Vilnius įteikė mums romantišką dovanėlę. Mūsų grupė stovėjo prie Šv. Onos bažnyčios, kai iš už kampo išnirio vyras ir moteris. Iš eisenos jie atrodė senyvo amžiaus, bet tai turėjom spėti, nes jų veidus dengė didelės kaukės. Mano atmintį žybtelėjo Venecija, panaši aplinka, panašios kaukės, kurias venecijiečiai taip mėgsta nešioti ir ne vien tik karnavalo laiku. Porelė priėjo prie mūsų, išikalbėjom. Ar jie dalyvauja liaudies ansamblių šventė? Taip, jie dalyvaus, bet šiuo metu jie eina pralinksminėti savo vaikaite, kuri švenčia gimtadienį.

Šv. Onos bažnyčioje apėmė nostalgija. Buvo laikas tarp mišių, žmonės giedojo suplikacijas, — Viešpaties angelas, Sveika Marija. Tiek daugel metų negirdėta, o vaikystėj taip pažįstama giedotinė malda, kuri Amerikos parapijose tapo visai užmiršta. Nesinorėjo išeiti iš bažnyčios, nors autobusas jau laukė.

Buvo malonu lankyti universitetą, kuriame senovės dvasia buvo tikrai gerai išlaikyta. Kas buvo įvesta nauja, gražiai derinosi su bendru stiliumi, kaip paminklinės lentos lietuvių mokslininkams, Donelaičio statula nišoje, iš kurios jis žvelgė i aikštę. Koridoriais ir laipteliais ėjome nuo vieno kiemo i kitą, visai i gatvę neišeidami. Aplinka dvelkė senove, mokslu, tradicija ir norėjosi manyti, kad laimingi tie studentai, kurie gali mokslintis šiame universitete. Skaudu tačiau buvo žiūrėti i Šv. Jono bažnyčią, kurioje trejus metus pamokslus sakė mūsų tautos apaštalas, kun. Alfonsas Lipnūnas. Bažnyčia buvo desekuota, paversta i parodų salę.

Per aikštelę priėjome siaurą gatvelę, kurios gale buvo matyti Aušros Vartai. Mūsų tautos ir mūsų šeimos šventovė. Atsimenu iš anksty-

Konstantinas Bogdanas. Kristijonas Donelaitis. 1963. Stikloplastikas, h 175. Centriniai Vilniaus universiteto rūmai.

vos vaikystės, kaip mama, kai užeidavo šeimai sunkus laikas, liga, ragindavo mus, vaikus, melstis Aušros Vartų Švenčiausiajai Panelei. Vėliau, kai buvom didesnė, mama papasakojo, kodėl Aušros Vartų Marija buvo jai maldos šaltinis. Dar gerokai prieš Pirmąjį pasaulinį karą mamytė turėjo Vilniuje laikyti egzaminus mokytojo teisėms įgyti. Egzaminai buvo žiaurūs, rusų valdžiai rūpėjo, kad kuo mažiau lietuvių taptų mokytojais. Mama nesijautė egzaminams pilnai pasiruošus, nes visas jos išsimokslinimas buvo privatus, be mokyklos, tik paskutinius dujus metus mokėsi Saulės kursuose. Be to, ir rusų kalbą ne visiškai mokoje. Prieš kiekvieną egzaminą ji bėgdavo i Aušros Vartus ir prie altoriaus karštai meldavosi tol, kol visa baimė pranykdavo ir i egzaminus eidavo su pasitikėjimu. Po kiekvienų egzaminų kandidatų būrelis mažėjo, kol

iš 15 lietuvių po paskutinių egzaminų liko tik du, viena iš jų — mano mama. Taip išsipildė jos didžioji svajonė būti mokytoja.

Vėliau mano mamą likimas per karą nubloškė i Rusijos gilumą. Išcentus revoliucijas, žudynes, badą, ji sugrįžo i atsiuriančią Lietuvą naujam gyvenimui. Sustojusi Vilniuje ji vėl karštai meldėsi prie Aušros Vartų, kad gautų gerą vyrą ir sukurtų šeimą. Ir šį sykį jos malda buvo išklausyta, ji buvo laiminga šeimos gyvenime. Devyniolika metų mano mama laukė, kol vėl galės pasimelsti prie Aušros Vartų ir tą galėjo padaryti tik 1939 metais. Atsidarius sienai, ji pirma proga nuvažiavo i Vilnių padėkoti Aušros Vartų Marijai už išklausytas maldas.

Šita šeimos legendą aš papasakojau mūsų vadovėi, „Jums šita vieta brangi, būtinai ap-lankyti", atsakė ji. Aušros Vartai nuo 1939 metų nebuvo nė truputį pasikeitę. Siauri laiptai, vedantys i viršų, ant kurių keliais pamazu lipo moterys maldininkės. Mažytė koplytėlė, kurios sienos buvo visos padengtos sidabrinėmis votomis. Tamsus Marijos paveikslas, žerintio aukso apsuptas. Pakopa prie altoriaus, ant kurios prieš aštuoniasdešimt metų meldėsi mano motina. Ir dabar meldėsi keli žmonės. Sustojau, to vaizdo pagautas. Čia žmonės meldėsi susikaupę, beveik ekstazėje. Tai nebuvo tik sekmadienio pareigos malda, tai buvo bendravimas su Dievu. Prisiminiau taip besimeldžiančius žmones aš dar mačiau Lurde, Fatimoj ir Paduvoje prie šv. Antano karsto. Jausmų bangos užplūdo ir vėl nuseko. Jaučiau, kad negalėsi susikaupti, kad manęs laukia grupė. Nutariau ateiti čia vienas.

Mūsų vadovė, atrodo, nuosirdžiai norėjo mus supažindinti su Vilniaus bažnyčiomis. Ji pasiūlė mums užėiti ir i Šv. Teresės bažnyčią. Ji buvo čia pat prie Aušros Vartų, bet jos priekis buvo restauruojamas, padengtas pastoliais, ir būtumėm neatpažinę, kad bažnyčia veikia. Jūratė tačiau parodė mažas duris, pro kurias koridoriais patekome i bažnyčią. Vaizdas buvo nelauktas ir jaudinantis. Bažnyčia buvo pilna, net šoninės navos buvo užpildytos. Maldininkai buvo įvairaus amžiaus, su šeimomis. Buvo suma, kunigas sakė pamokslą, pabrėždamas vaikų pareigas tėvams. Prisiminiau, šitas sekmadienis laikomas Vaiko diena. Pasislinkau pro žmones tarp kolonų pasižiūrėti i altorių ir čia pamaciau jaudinantį reginį, dėl kurio vieno

Poeto sugrįžimo stebuklas

JURGIS GLIAUDA

Šiais metais poetas Petras Karuža sulaukė aštuoniasdešimties metų ir...

— Palaukite, — pasakys dažnas mūsų poezijos mylėtojas, — Petras Karuža mirė prieš gerą pusimtį metų, jis gyveno trumpai, kūrė naujoviškai ir gaivališkai, jis rado šviežių dažų Parnaso paletėje ir savitų idėjų poetinės kalbos labirintuose. Palaukite, daug žadėjęs mūsų literatūrai poetas mirė 1933 metais kovo 15 diena.

Aure — Petras Karuža tebegyvas! Apie jį tebekalbame. Jo trumpo gyvenimo kūrybiniai vaisiai tebevilioja, jo lakios vizijos tebėra vaiskios, kaip aukšti debesys padangėje. Jo žodis įtaigus. Poetas Petras Karuža tebegyvas...

Tokį narsų iššūkį anapus nebūčiai paskelbė pernai pasirodžiusi dokumentiška memorialinė knyga *Petras Karuža*, skirta poeto būčiai atkelti į nūdienos dimensijas! Tai nuostabios broliškos meilės ir pagarbos vaisius; stambiai ir dailiai knyga apie seniai mirusį poetą 1984 metais išleido Kalifornijoje gyvenęs poeto brolis Kazys Karuža.

Keliolika metų, rūpestingai ir kone pamaldžiai jis rinko medžiagą apie brolių Petra, kvietėsi talkon mirusiojo poeto jaunystės draugas rašytoja Antaną Vaičiulaitį ir poetą Bernardą Brazdžionį, pridėjo savo atsiminimų pluoštą, pridėjo daug senų, daug nusakančių nuotraukų. Savo ir savo šeimos lėšomis jis pastatė paminklą broliui poetui. Ne bronzinį, ne marmurinį — jis pastatė poetui knyginių paminklų ir tuo įgalino daugelį grįžtietis poeto asmenybe ir jo poezija, nes knyginių paminklų atspariausias laikui ir nežino erdvės ribų.

Atrodo, kad šis memorialinis tomas yra pedestalas kitam memo-

Petras Karuža (1906 - 1933)

rialiniam Petro Karužos temai skirtam tomui. Kazys Karuža jau paruošė 1000 (tūkstančių!) puslapių tomą su 200 iliustracijų, kurio indėlis nutviekis laikotarpi, kuriame augo ir idėjiškai noko prieš 53 metus miręs poetas Petras Karuža. Tai, tvirtina autorius Kazys Karuža, bus knyga „apie visą Vilkaviškio apskritį ir gyvenimą, ką mes per tą laiką patyrėme Lietuvoje...“ Ši grandiozinė panorama įjungianti į savo rėmus buvusią Vilkaviškio apskrities buitį, gyvensenos bruožus, gyventojų škieus ir gamtovaizdį, imant stebėjimo fokusus brolių poetų.

Unikalūs paminklas seniai mirusiam poetui, kuris pargrįžta iš anapus bendrauti su tebegyvančiais jo poezijos mylėtojais. Itin įdomu ir tai, kad visuomenė ir periodika šiltai sutiko šį memorialinį paminklą. Tai liudija gausios recenzijos. Visų bemaž dėmesio centre glūdi spėjimas, kokia gi literatūrinė jėga būtų tapęs miręs poetas, ilgiau pagyvenęs mūsų tarpe. Jis gi buvo toks naujovininkas, individualistas, neketinęs sutapti su jokia parnase mada bei mokykla. Jis buvo savo keliu einąs kūrėjas,

vydūniškojo „sau žmogus“ tipo isikūnijimas.

Daugelio knygos *Petras Karuža* recenzentų bei vertintojų leitmotyvu tapo atsargus ir apdairus spėjimas, ar naujovininku buvęs poetas išliktų toks, žengdamas į brandų amžių? Kaip socialiniai motyvai kryžiuotųsi su lyrika? Kokių naujovių atneštų poetas, toks išradingas, toks nenusakomas? Tas susidomėjimas poeto kūrybinių aruodų neišsemiamumu, rodo, kad poetas tebegyvas savo tematika, savo forma.

Apie tai žinoviškai rašo Alfonsas Tyruolis (Jauną poetą prisimenant — *Drauge* ir Nauja knyga — „*Petras Karuža*“ — *Dirvoj*), Pranas Pusdešris („*Petras Karuža*“ — *Tėviškės aiduose*), Alė Rūta („*Petras Karuža*“ — memorialinė knyga — *Lietuvių dienos*), A.P. Bagdonas (Petras Karuža) grįžta — *Draugas*), J.A. Jūragis (Broliškos meilės pastanga — *Mūsų pastogė*), Rūta Kleva Vidžiūnienė Balzeko memorialiniame knygyno fone, Jurgis Gliuda (Memorialinis leidinys Petras Karuža — *Aiduose*), Pranas Visvydas (Sukaktuvinė knyga — *Tėviškės žiburiuose*), Jonas Kutra (Petro Karužos gyvenimo ir knygos apžvalga — *Naujienos*), Henrikas L. Alves portugališkai *Mūsų Lietuvos* priede, J. Kokštas (Daug žadėjęs poetas Petras Karuža — *Europos lietuvių*), Halinos Mošinskienės eiliuotas nekrologas — *Tėviškės žiburiuose*...

Recenzijų, anotacijų, įžvalgių vertinimų gali būti ir daugiau plačiuose mūsų periodikos laukuose. Tai naujų nuomonių gausa, tinkama tas temas gvildinti specialiuose seminaruose. Susiformuoja guodžiantis faktas — tebeegzistuoja mūsų temos, kurios neprabėginės, amžinai gyvos — kūrybinio palikimo ištvėrmės temos.

Minėdami stebuklingai tarp mūsų esančio Poeto aštuoniasdešimt metų amžiaus jubiliejų, stebime jo sugrįžimo stebuklą. Nuostabi tai tema!

Dailininko Alfonso Dargio studijoje, kuomet jis dar gyveno Rochester, New York, prieš keletą metų susitikę poetas Bernardas Brazdžionis ir dailininkas Alfonsas Dargis.

Nuotrauka Jurgio Jankaus

Dailininkas Alfonsas Dargis Vokietijoje

Dailininkas Alfonsas Dargis Rochesteryje, New Yorke, išgyveno daugiau negu trisdešimt metų, bet su šiuo kraštu nesuaugo. Jį vis traukė Europa, jos kultūra, jos per amžius sukrauti meno turtai, jos miestai ir miesteliai, ypač miesteliai, kuriuose plazdena amžių patyrimu turtinga dvasia. Be to, ji Europa traukė dar ir todėl, kad ji yra lyg Mažieji, Dargio gimtinės, prieškambaris. Iš Europos gimtinė jau ranka pasiekiamą, nors kaip laisvas žmogus kojos ten įkelti dar ir negali.

Gyvendamas čia, Amerikoje, jis

gana dažnai vykdavo pasidairyti po Europą, atsigauti, o 1985 metų pavasarį tyliai atsisveikino su šiuo kraštu ir visam išvyko į Europą.

Apsigyveno pietinėje Vokietijoje, Friedrichshafene, gražioje vietoje ant Konstancos ežero kranto ir ne poilsiauja, bet dirba. Ir matyti dirba gana daug, nes ateinantį pavasarį Konstancos universiteto galerija rengia jo darbų parodą.

Numatomoji paroda bus atidaryta balandžio mėnesio 29 dieną ir tęsis ligi gegužės mėnesio 27 dienos.

J.J.

Pranas Dom. Girdžius

ADVENTUS JESU CHRISTI

*Dienote neišdienoj,
Kaip tikėjosi, ledynams tirpstant ant morenų,
Neandertalio padaras,
Rasote neišrasoj
Dangus izraelitams,
Kaip norėjo pranašas Izaijas,
Nė eite neatėjo žingsnis po žingsnio po baldakimu
Prieš porą tūkstančių metų.
Nė kaip Poncius Pilotas,
Germanų samdinių — nešamas.
O Izaijau, o Vergilijau, Kumų sibile,
Be reikalo pranašavote.
Patys pamatėme Betliejuje,
Kai gimė.*

AR ATSIMENI?

*Ar atsimeni,
kad buvo pirmoji plikšala?
Kai senoji motina prie krosnies užgiedojė:
„Sveika žvaigždė ankstyboji“,
I rorotus tu kiaušei vieškeliu.
O, pamatęs balą kaip Ameriką visiems atdara,
Čiuošte čiuoži Betliejun,
Kad pirmas tarp piemenų pagarbintum
Dovydo giminės ainį.
Hosana, darydamas reveransą Naujagimiui,
Keberiokt ir apsisvožei, šaukdamasis rusiškai
motinos.
Kai šiaip taip atsistojai, du dantis išspjovęs,
Bažnyčioj žvakės jau gesino,
O šventas Jonas po rorotų per petį tau patapšnojo,
Vaikine, ar atsimeni?*

ADVENTAS

*Bernai ir mergos,
Liežuvi paklupdykite į kampa
Per Adventą,
O su vilkais ir šunimis
Pastatykite Dievo dovaną — abi ausis
Iš Jordano šaukiančiam.*

*Paukščiai,
Švento Pranciškaus pamokslą jūs klausėte.
Gūžius ant medžio šakų pakabinę,
Susikaupkite.
Dabar Adventas.*

*Muzikantai,
Palikite Tannhäuserio uvertiūrą — kitam kartui.
Adventas.*

buvo verta skrist penkis tūkstančius mylių. Prieš altorių eilėje stovėjo apie dvidešimt mokyklinio amžiaus lietuvių, visos su tautiniais rūbais.

Vaikščiojom dar toliau po Vilnių, vežiojo mus parodyti Lazdynus, bet aš mažai ką iš tų vietų beatsimenu. Prieš akis stovėjo margašpalvės lietuaitės prie altoriaus ir aš sau vis kartojau, — mūsų tauta dar gyva...

„Kokia pilna išpūdžių diena“, pietaudamas pagalvojau. Nenujauciaiu tada, kad tos dienos išpūdžiai tik prasideda. Tada tik žinojau, kad Gedimino aikštė bus liaudies ansamblių pasirodymai. Ten po pietų ir nuėjau, buvau sutaręs susitikti su giminaičiais.

Gedimino aikštė, Katedros šone koncertavo Pedagoginio instituto studentai. Jų estrada buvo natūrali aikštės pakopa, jų scenos fonas — Gedimino kalnas ir šoninės Katedros kolonos. Visi veikėjai buvo tautiniais drabužiais, muzikos instrumentai kaimiški — armonika, birbynės, mediniai tauškalai vietoj būgnų. Dainos buvo autentiškai lietuviškos, nė vieno žodžio apie Leniną bei partiją.

Tai, kad koncertas vyko pačioj Lietuvos širdy, Gedimino kalno papėdėj, mano akyse didino jo vertę ir iškilmingumą ir aš buvau į jį pasinėręs. Mano giminaičiai tačiau rado ką sukritikuoti. — „Šokiai čia per daug sceniški, einam ieškoti tikrų liaudies šokių“. Aš nustebau, kur galima jų dar ieškoti; maniau, kad visi pasirodymai vyks Gedimino aikštėj. „O, tai tu būsi nustebintas“, ir nusivedė mane. Įžengė ir senamiestį ir aš tikrai buvau nustebintas. Gatvelėse ir aikštėse buvo pilna žmonių, mirgėjo tautiniai rūbai. Palei vieną gatvelę pasieniais buvo įsikūrus pavelsių paroda, čia pat barzdotas lietuvis su trinityčiais ir juosta pardavinėjo medžio drožinius. Vaikščiojo ansamblių grupės, kai kurie nešėsi grėblius, vainikus. Šventės centras buvo čia, senamiesty, Gedimino aikštė buvo tik viena iš devynių vietų, kuriose vyko pasirodymai. Sarbievijaus aikštėj vis grojo kaimo kapelos, viena po kitos. Pro mus prabėgo būrelis pradžiamokyklinių vaikų, tautiniais rūbais apsirengusių. Giminaičiai paaiškino, kad tai Tuktukai, populiarius Vilniaus vaikų ansamblius. Vaikščiojo pora vyrų, kaip juodvarniai, su juodom ilgom sėrmėgom, beveik paltų ilgumo, su juodom kelnėmis. Ejo jie pasiramstydami didelėm, gumbuotom lazdom. Vėliau, kai jie dalyvavo programoje, pamatėm, kad tai latviai.

Dainos ir šokiai, šokiai ir dainos, vienas kitą pakeisdami, skambėjo tarp senų Vilniaus mūrų. Kai viena daina užsibaigdavo, aidu atplaukdavo melodija iš kito universiteto kiemo. Ir visos melodijos buvo savos, už širdies griebiančios. Prisiminiau, gi tik vakar klausiausi „Pilėnų“. Opera visai nebloga, gražus pastatymas, gražūs ir Operos rūmai, gražios arijos, ypač viena — „Puoskīt žirgā“. O tačiau jau pirmam veiksmo nuotaika buvo sugadinta. Scenoje atsirado „Kniazius Danilas — malonus svečias iš Rytų“, kuris tuoj išimylėjo į Margirio dukrą. Tiesa, tolimesnė operos eigoj Danilas beveik jokios rolės nebeturėjo, tiesiog išnyko. Atrodė, lyg autorius pats norėjo parodyti, jog tas Danilas tai tik iš šalies prikergtas veikėjas, be kurio opera gali apsieiti. O tačiau bent jau man, neturinčiam sovietinio imuniteto, išpūdis buvo pagadintas. Dabar galvoju: operoj buvo orkestras, dekoracijos, šimto žmonių darbas ir pastangos, o paliko ji tik atminimą, bet ne išpūdį. O čia, universiteto kieme, nedrąsiai išėina trys močiutės nuo Biržų, baltom skarelėm apsirišusios, dainuoja savo kasdieniniais balsais apie bernelį dobilėlį ir mergelę lelijėlę ir jų beklausant atsiranda krūtinė gumulas ir nori išsiveržti ašaromis. Gražios mūsų kaimo dainos, nuostabiai gražios. Tauta, kuri jas sukūrė ir tebekuria, yra verta nemirtingumo.

Norėjosi apžvelgti vis daugiau ansamblių, susidaryti vaizdą. Pabuvę vienoj aikštėj, su gailėsčiu palikdavom jų šokius ir eidavom aidu kryptim žiūrėti kitų. Vyravo paprasti šokiai, polka, suktinis, klumpakojis, valsai su visokiomis variacijomis, — pora už poros, eile keturiese, keistis partneriais, mergaičių viliotinis. Įdomus buvo valsas su atliekamu šokėju, kuris stovėdavo vienišas aikštės vidury. Staiga muzika sustodavo, šokėjai, kaip pabaidyti žvirbliai, sprukdavo visomis kryptimis savo simpatijoms į glėbį, kol tik vienas nelaimingas šokėjas likdavo aikštės vidury. Ansamblių čia tik iš pradžių šokdavo organizuotai, vadovai tuoj pat pranešdavo, „Žiūrovų šokis“, ir tautiški kostiumai susimaišydavo su miestietiškais drabužiais šokio sukūry. „Mano vyras turi pasisekima“, pastebėjo mano giminaitė, „jau ketvirta mergelė jį veda šokt“, ir aš nebuvau tikras, ar jos balse skambėjo pasididžiavimas, ar slapta nerimo gaida.

Centriniam universiteto kieme šokiams gražiai vadovavo veterinarijos instituto studentai, bet, žinoma, tik kurį laiką. nes vieni

ansambliai pakeisdavo kitus. Kitam kieme mes šokius stebėjom iš balkono. Čia pranešėja buvo rytų aukštaitė ir kalbėjo man brangia tar-me. Pirmą pranešusi, kad pasirodys latviai, paskui išėjo ir tarė: „Latviai da naginės rīšas. Ar da šoksma?“ Šitam kieme buvojo daug eščių. Jos išsiskyrė blizgančiais skydais ant krūtinų, kurie buvo jų tautinės aprangos dalis. Lietuviai jas vedė šokti ir mokė klumpakojį bei suktinį. Tarp šokių guvi vadovė pravedė kaimiškus žaidimus. Vienas iš jų buvo „Joninių laužas“. Du vyrukai susėdavo vienas prieš kitą suremtom kojom, mergaitės jiems užrišdavo akis, o jie mosnodavo į priekį iškeltom rankom, vaizduodami laužo liepsnas. Kiti vyrukai išibėgėję šokdavo per laužą. Jei

kuriam „liepsnos“ ranka užkliudydavo koją, jis turėdavo sėsti ir tapti „laužu“.

Jaučiau begalinį dėkingumą šiems dainuojantiems ir šokantiems lietuviams, kartais pasiduodamas saldžiai iliuzijai, kad man vienam šitas visas renginys yra sudarytas. Kur tik galėdavau atpažinti šokių bei dainų vadovą, priedavau, prisistatydavau, kad aš esu lietuvis iš Čikagos, padėkodavau visų Amerikos lietuvių vardu už jų darbą ir už džiaugsmą, kurį jie man suteikė, matant Lietuvą gyva. Daugumas mano kalbą priimdavo su nustebusiu dėkingumu, vienas tačiau atsakė žodžiais, kurie buvo gražiausi, Vilniuje girdėti: „Mes turim tautai atiduoti, ką iš jos esame gavę“.

Su mumis vaikščiojo mano mažieji gimina-

čiai Mindaugas ir Gediminas. Jie ne visur domėjosi programa, bet vis klausinėjo, kada pasirodys Tuktukai. Daugiausia dėmesio jie kreipė į savo naują žaislą, kurį nesiojosi rankose. Prieš pat išvažiuojant mane dar pasiekė žinia, kad mano mažieji giminaičiai vertintų amerikonišką žaislą. Nesijausdamas kompetentingas žaislų srityje, pasikviečiau konsultantu savo penkerių metų vaikaitį. Rimukas labai rimtai ėmėsi šios užduoties ir mes vaikščiojom po žaislų krautuvę gerą pusvalandį, kol išrinkom tinkamus Lietuvos vaikams žaislus. Rimuko skonis, atrodo, buvo geras. Mindaugas ir Gediminas nepaleido žaislo iš rankų per visą popietę. Vienas lankstydavo žaislą, padarydamas iš jo tai robotą, tai automobilį arba patranką, o kitas berniukas vartydavo prie žaislo priklausancią paveikslų knygutę, vaizduojancią visokius žaislo nuotykius. Aplink stovintys vaikai kišdavo nosytes ir varvindavo seiles.

Šventės pabaigai susirinkom aštuntą valandą į Sarbievijaus aikštę. Čia pamatėm ir vaikų ilgai lauktus Tuktukus — Vilniaus mokyklinio amžiaus vaikų grupę. Jie žavingai pavaizdavo piemenų žaidimus ir papročius. Žaidė avinų badynes, grumtynes ant vienos kojos. Jų išsiskaičiavimas laiko žaibui vienai minutei nukėlė mane į ankstyvąją vaikystę: „Važiavo žmogus keliu, jam sulūžo ratai. Kiek reikia vinių pataisyti tiem ratam?“ Taip mes išsiskaičiuodavom, sudarydami „laptų“ rinklines.

Visiems labai patiko ir Antalieptės mokyklos vaikai. Jie vaizdavo varlių kurkimo koncertą ir kurkė taip vykusiai, kad atrodė, jog mes tikrai esam prie varlių pilno prūdo. Kurkimo fone viena varlė agitavo, kad reikia užmušti gandrą. Jei pačios varlės negalėsiančios gandro įveikti, tai reikia pasamdyti lapę. Deja, drąsioji varlė staiga capt ir pagavo gandrą ir visas koncertas vidury žodžio nutilo kaip užkirstas.

Pasirodė ir svečiai iš kitų „respublikų“. Dainavo choras iš Moldavijos, latviai kaukšėjo lazdomis ir dainavo apie jūrą. Estės dainuodamos vaizdavo, kaip jos suka giras. Kitose aplinkybėse tie pasirodymai būtų buvę įdomūs, bet dabar tik norėjosi, kad jie greičiau baigtų ir vėl suskambėtų švelnios, už širdies griebiančios lietuviškos dainos. Išėjo dainuoti ir keturios gudės ir jų besiklausydamos aš pagalvojau, kad, nežiūrint visu naikinimų, Gudijoj dar (Nukeita į 4 psl.)

Sv. Teresės bažnyčia Vilniuje vakarinio šviesos apšvietimu.

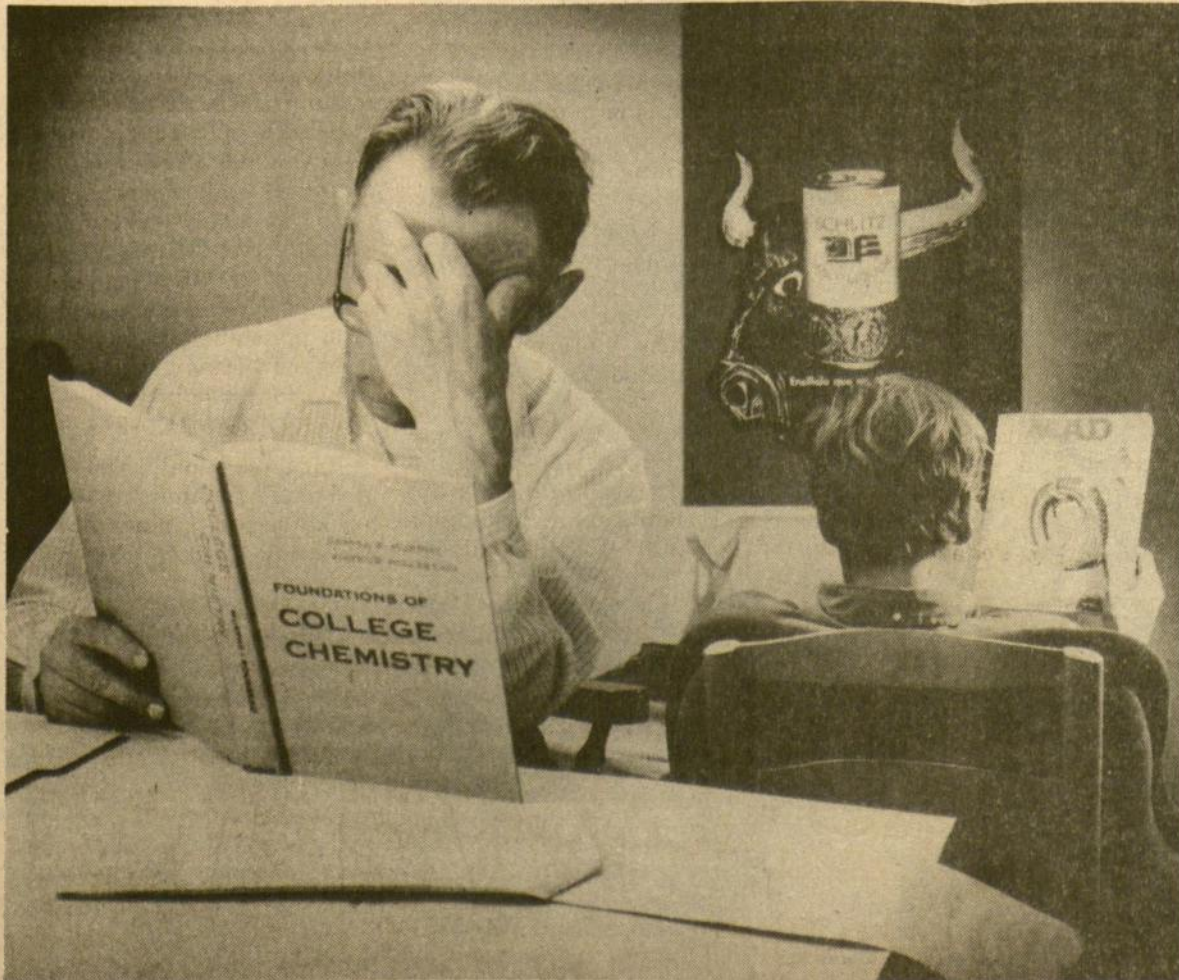
Penkioliktoji metinė lietuvių fotografų paroda

ALGIMANTAS KEZYS

Penkioliktoji metinė lietuvių fotografų paroda vyko Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje nuo spalio 24 iki lapkričio 2 dienos. Penkiolika metinių parodų — tai gražus minijubiliejus. Bet ši jubiliejinė paroda nesipuošė jubiliejinėmis spalvomis. Ji ėjo nusistovėjusiu keliu, kaip ir anksčiau — dvi temos, viena laisva, kita užduota. Užduotoji šiais metais buvo humoras fotografijoje. Dalyvavo 24 fotografai su 136 nuotraukomis. Laisvajai temai buvo atsiųsti 79 darbai, humoristinei — 57. Parodą rengė Budrio vardo Lietuvių foto archyvas. Ją organizavo parodų rengimo komiteto pirmininkas Stasys Žilevičius.

Dviejose salėse išdėstyti laisvos temos foto darbai rūšiavosi maždaug į šias kategorijas: gamtos vaizdai (Aldona Kaminskienė, Audrius Remeikis, Edvardas V. Meilus, Petras Raziūnas, Eugenijus Butėnas, Jonas Kuprys), žvilgsnis į architektūrą (Audrius Remeikis, Aldona Kaminskienė), turistų išpūdziai (Jolanta D. Švipaitė, Teresė Meiluvienė, Stasys Žilevičius), žmogaus kūno judesys (Raminta Jelionytė), įvairi tematika (Regina Jautokaitė, Gražina Santoski), simbolinė (Algis Norvila). Išskirtinai paminėtini yra Jono Kuprio, Audriaus Remeikio ir Algio Norvilos darbai. Pirmasis sukrečia žiūrovą, rodydamas pastipusių gyvių pusiau sutrūnijusius lavonus, antrasis nuramina, įmantriai sugretindamas gamtoje ir mieste randamas architektūrines formas, trečias, uždavęs savo kompozicijomis keistą mislą, jos neišsprendęs palieka žiūrovą nežinojime.

Du garbės svečiai davė parodai profesinį veidą — Jonas Dovydenas, išstatis 15 Afganistano laisvės kovotojų portretų, ir Manfredas Jasevičius, kuris pirmą kartą dalyvaudamas lietuvių fotografų parodoje užėmė pirmąją salę su savo studijiniais gražių moterų vaizdais. Dovydenas, išdrįsęs fotografuoti Afganistano frontą, atskleidžia didžiulį vasiško fotografo rūpestį dokumentuoti pasaulį sukrečiantį įvyki, ne

Kazio Daugėlos nuotrauka „Mano sūnus studentas“ šiemetinėje Lietuvių fotografų parodoje.

kreipdamas dėmesio į sau gresiantį pavojų. Iš Afganistano serijos išstatis laisvės kovotojų portretus — ginkluotų, jaunų bei pagyvenusių vyrų pozas ir veidus, užfiksuotus Dovydenui įprastu tikslumu. Dovydeno portretai anksčiau buvo ir dabar yra apgaulingai paprasti. Jis pastato prieš foto aparatą žmogų arba žmonių grupę ir juos nufotografuoja, bežiūrinčius tiesiai į objektyvą. Bet Dovydeno taip nufotografuotame portrete visada randi akių gelmę, susirūpinimą veide, ar beslypintį sarkazmą bei ryšą. Su tokiu įsijautimu fotografuoti pozuojančius žmones sugeba tik igudęs tinkamo momento stebėtojas.

Manfredas Jasevičius — nauja lietuvių fotografų būrio pažiba. Profesionalas, čikagietis, jau 20 metų fotografuoja madas Sears-Roebuck kompanijai ir turi savo privačią foto studiją, kurioje atlieka komercinius darbus. Jasevičiaus parodoje išstatytų darbų tema yra moteris ir jos moteriš-

kumas. Ji čia įvairiose pozose — su papuošalais ir be jų, dažniausiai su spalvingais rūbais, arba nudažytu kūnu. Tokia moters egzotiką mažiau patyrusiam meistrai ne visada pasiseka sukurti. Jasevičius pateikia įtikinantį ir nemeluotą moters grožio vaizdą, kaip profesionalui pritinga. Idomu pastebėti, kad profesionalai fotografai, įskaitant ir jų tarpą ir moteris, pasirenka dažniausiai moters simboliką, norėdami išreikšti pasaulį randama grožį. Atrodytų, lyg moterys susikauptų tobuliausio grožio esmė. Taip bent galvoja dauguma fotografuojančių menininkų.

Su humoristinėmis nuotraukomis šiek tiek liūdniu. Ne visi parodos lankytojai buvo patenkinti ten rodomu humoru. Buvo girdėti balsų, kad šioje „humoristinėje parodoje humoristinių nuotraukų nėra“. Kitas pusiau sarkastiškai išsitarė: „Visai nėra humoro, bet gerai ir pastangos“; arba: „Šios nuotraukos tik fotografui sukėlė juoką, ne žiūrovui“.

Bet balsavusių už juokingąsias vis dėlto buvo didelis procentas. Iš išdalytų 250 lapelių, sugrąžintų buvo 210. Parodos lankytojai pirmą vietą davė nr. 15 (Kaziui Daugėlai), antrą — nr. 8 (Zūnei Žilevičienei), trečią — nr. 10 (Vyteniuui Statkui). Kiti konkurso dalyviai buvo — Raimundas Adomaitis, Eugenijus Butėnas, Algimantas Kezys, Regina Jautokaitė, Aldona Kaminskienė, Kristina Kotovaitė, Nijolė Jankutė-Užubalienė, Vladas Užubalis, Nijolė Varnas ir Petras Raziūnas.

Kalbant apie šią sunkią tematiką, reikėtų pridėti pastabą, taikoma ypač tiems, kurie pasigedo humoro šioje humoristinėse fotografijos parodoje. Parodos organizatoriai buvo nusistatę neramstyti parodoje išstatytų fotografijų jokiais pagalbinais prietaisais, kaip daro kiti, pvz., prirašydami juokingus užrašus ar pripašydami prie fotografijų karikatūras. Lietuvoje leidžiami humoristinės fotografijos parodų ka-

Nauja Vaičiulaičio knyga

Klasikinio braižo rašytojo Antano Vaičiulaičio plunksna literatūros bičiuliams šiuo metu pateikė, galima sakyti, pačią vertingiausią kalėdinę dovaną — naują novelių ir apsakymų rinkinį *Vidurnaktis prie Šeimenos*. Ir tai reikia prisiminti, galvojant apie prasmingesnes Kalėdų dovanas artimiesiems. Knygą išleido Ateities literatūros fondas. Spausdino „Draugo“ spaustuve.

Šiuose naujausios Antano Vaičiulaičio novelinio žanro puslapiuos yra sutelkta 15 trumpesnių ar ilgesnių, meistriškai apipavidalintų gabalų. Tobula žodine pasakojimo forma ir giliai psichologiniu žvilgsniu į vaizduojamų žmonių sielas ši knyga tampa retu ir labai lauktu įvykiu čionykštėje mūsų literatūroje. Antanas Vaičiulaitis ir čia visu savo kūrybos pobūdžiu pasilieka realistas. Tačiau toks, kuris ir legendą ar pasaką gali paversti realybe, o realybę pasaka. Tokių kūrybos stebuklų skaitytojas ras ir šioje knygoje. Bet aplamai vaikščios gerai pažįstamais žemės takais, juose radsamas galbūt savo paties ar savo artimųjų pėdas, kurių kasdienybėje nėra nepastebėta.

Knyga jau galima įsigyti,

Antanas Vaičiulaitis
Nuotrauka Vytauto Maželio

rašant tiesiog leidyklai: Ateities literatūros fondas, 10000 South Bell Avenue, Chicago, IL 60643. Knygos kaina 7 dol. Leidinys gaunamas ir „Drauge“. Užsiskaitant jį čia paštu, su persiuntimu mokama 8 dol. 50 centų, Illinois gyventojai moka 9 dol. 5 centus.

(k. brd.)

Chicagos teatruose

Dainų, šokio ir baleto spektaklis

Platesnio dėmesio vertas naujas Candlelight Dinner Playhouse teatro (6520 S. Harlem) pastatymas „My One and Only“. Jau pats faktas, kad spektaklyje skamba George Gershwin muzika, lydimi Ira Gershwin tekstus, liudija, kad tai ne eilinis spektaklis. Vakarais labai spalvingas. Jame tiek gausu solo, duetų, ir grupinių dainų, tiek gausu šokio ir baleto su turtinga choreografija! Visame pastatyme didelis įvairumas. Čia atkuriami vaizdai Pensilvanijos stoty, Havanos klube, nuosaliame paplūdimy, maldyimosi baseine, Oasis klube, vedybų koplyčioje ir kitur.

Žiūrovus stebina ne vien skambi muzika ir šokėjų grakštumas bei aktorių pajėgumas, bet ir nepaprasti sceniniai efektai: pasirodo scenoje lėktuvas, automobilis, kupranugaris, taškomasi paplūdimio vandenį, o maldyimosi baseino sukurta tokia imitacija, kad, rodos, plakasi bangos ir nardo jame plaukytojos. Balkono sienelėse nuolat keičiasi mažų elektrinių lemputių šviečia simboliai. Skambus orkestras.

Visur jaučiamas didelis įnašas pa-

Lietuvių menininkų veikla Indianoje

Latvių menininkų parodos metu Lietuvių dailės muziejuje — Čiurlionio galerijoje atsilankę svečiai iš Northern Indiana Arts Association ir ta proga pasikvietė keturis šios parodos menininkus surengti individualines parodas jų naujame, šešių milijonų dolerių vertės muziejuje, kuris dabar yra statomas.

Kaip jau žinome, lietuviai menininkai jau daug anksčiau yra suruošę labai gerai pasisekusių meno parodų Munster, Ind. mieste. Tarp jų ypač pažymėtinos „Čiurlionio galerijos kolekcija“ bei „Kopų moterų“ parodos. Su pasididžiavimu Northern Indiana Arts Association atstovas pridūrė, kad gruodžio ir sausio mėnesiais Munster mieste vyks **Algimanto Kezio** klasikinės retrospektyvinė foto paroda, kurios metu bus galimybė pasigrožėti geriausiais menininko darbais.

Šiuo metu ten vyksta paroda, pavadinta „Kopų transformacija“ vardu, kurioje tarp kitų yra pakviestos dalyvauti mūsų žinomos dailininkės: **Marija Ambrozaitienė, Vanda Balukienė ir Ada Sutkuvienė**. Šiai progai pažymėti yra išleistas puikus katalogas bei padaryta vaizdajuostė su mūsų dailininkų darbais. Šioji paroda yra numatyta pakartotinai surengti Kalamazoo, Michigan, miesto meno muziejuje.

Tuo būdu lietuviams menininkams bei meno darbuotojams atsiveria stambi galimybė praplėsti savo veiklą ne tik už Chicagos, bet ir už kaimyninės Indiana valstybės ribų.

E.H.

tyrasio režisieriaus William Pullins ir stebina išradinga Rudy Hogenmiller bei James Harms choreografija. Aktoriai ir šokėjai plačiai gastroliavę įvairių didžiųjų miestų scenose ir įvairiuose Chicagos teatruose. Shannon Cochran baigusi Cincinnati muzikos konservatoriją, Kenny Ingram yra detytojas River North baleto mokykloje, Gail Lohla dalyvavusi Broadway pastatymuose, Leslie Trayer ir Steve Reed dalyvavę filmų kūrime. Pats gi režisierius Pullins, pagerbtas garbės doktoratu Lewis universitete, yra laimėjęs septynias Jeff premijas.

J. Pr.

Viena diena Vilniuje

(Atkelta iš 3 psl.)

tebegyvuoja „liaudies prieštai“ ir jie čia šita ansambli į Vilnių atsiuntė. Nyku buvo žiūrėti į gudes, kresnas, sukumpusias, dar jaunas, o jau pasenusias. Dainavo jos gėrgždančiais balsais, o viena dainininkė prisitaikius vis kad užkniakdavo kaip morkias katinas, perbraukdama jų visą melodiją. „Nieko tie gudai neturi“, kalbėjo mano giminaitis. „Rusai juos visiškai baigia užgožti. Pavažiutuom iki Minsko, tai pamatytum. Tarp Gudijos ir Lietuvos toks pat skirtumas, kaip tarp Lietuvos ir Amerikos. Kai turi važiuoti į Gudiją tarnybiniams reikalais, vežuosi sau maistą iš Lietuvos, kitaip turėčiau badauti“.

Diena slinko prie galo. Vaikai, lig šiol maitinęsi ledais ir saldainiais, pareiškė, kad jie nori valgyt, mes irgi tik dabar prisiminėm, kad vakarienis dar neturėjom. Į estradą išėjo lenkų grupė. Nutarėm jų nebeklausyti, išvažiuoti ieškoti valgyklos. Pasirodė, kad valgyklą rasti nėra taip jau paprasta. Viena jau užbaigusi savo valgius — užsidaro, kita turi ką valgyti, bet atsisako aptarnauti vaikus. Dar pavazinėje tačiau suradom didelę ir gražią svetainę, kuri sutiko mums pamaitinti. Padavė atnešė ilgą valgių sąrašą, bet perspėjo, kad likę tik šalti valgiai. Turėjom pasitenkinti duona, kumpiu ir agurkais, bet išalkus viskas buvo skanu.

Pusė svetainės buvo užimta vienos didelės jaunuliu grupės, apie trisdešimt žmonių. Visi jie buvo maždaug vieno amžiaus, iš išvaizdos turbūt studentai. Jie kažką šventė, ką — niekad nesužinojau. Visi vyrai vilkėjo tamsiais kostiumais, merginos buvo pasirėdžiusios puošniomis suknelėmis. Kita pusė svetainės buvo tuščia, mes buvom vieninteliai svečiai. Grojo kapela ir mums įeinant kelios poros šoko valsą pagal lietuvišką „Gražių dainelių daug girdejau“ melodiją. Paskui jie šoko tango, irgi pagal lietuvišką dainų pynę.

Muzikai nutilus, šokėjai sugrįžo prie stalų,

už kažką buvo paskelbtas tostas ir jie uždainavo dainą. Dainavo skambiai ir griausmingai. Nuo pat pirmo posmo aš sustojau valgyti, mane sustingdė šturpulis.

Balnokit, broliai, žirgus,
Balnokit, broliai, žirgus,
Balnokit, broliai, žirgus,
Reiks karan joti.

Juk tai turbūt laisvės kovotojų daina — pagalvojau.

Paduok, sesute, karda,
Paduok, sesute, karda,
Paduok, sesute, karda,
Reiks prieš kirsti.

Iš mano sąmonės išnyko svetainė, išnyko valgiai, sudėti ant stalo. Prieš akis atsistojo man brangūs žmonės, Alpa, Vytas, Antanas, Arvydas... Apie jų likimą per keturiasdešimt metų niekas nedrįso laiškais rašyti, apie juos sužinojau tik vakar. Pusserės su ašaromis pasakojo apie jų likimą, aš su ašaromis klausiausi ir jaučiausi kaltas, kad jų gretose mano vieta buvo tuščia. Alpa buvo man daugiau kaip brolis, negu pusbrolis. Mes buvom vienmečiai, besimokydami gimnazijoje gyvenom viename kambary, dalijomės kartu kiekviena mintim, kiekvienu jausmu. Jis išėjo iš namų su miško broliais, kovojo Žaliojojo daug metų, laimingai išvengė mirties ir sužeidimo. Kai Vakarai neįgirdo jų laisvės šauksmo, kai jau kova tapo beviltiška, pasinaudodami amnestija jie išėjo iš miško. Jį ir jo kovos draugus stribai dvylika kilometrų varė klupščiomis ant kelių. Sekė ketveri metai kalėjime ir ketveri metai Raudonojoje armijoje.

O jeigu aš negrišiu,
O jeigu aš negrišiu,
O jeigu aš negrišiu,
Žirgelis parnės.

Alpa buvo tikras ūkininkaitis ir be galo mylėjo arklus. Apie ką su juo, būdavo, bekalbėtum, kalba nukrypdydavo į arklus. Sugrįžęs iš Rusijos jis stėjo dirbti prie savo mylimųjų arklių. Neilgai tačiau tekėjo jam gyventi. Viena

sykį išvažiavo jis į miestą ir jo žirgelis parvežė jį negyva.

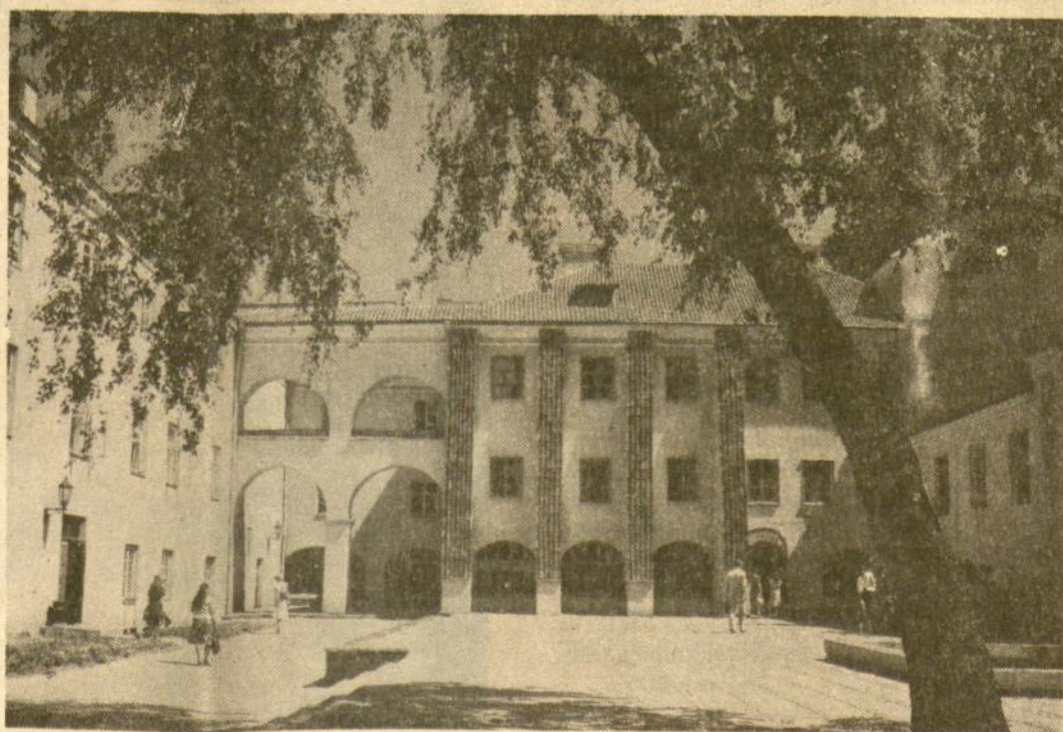
Ant mano smėlio kapo,
Ant mano smėlio kapo,
Ant mano smėlio kapo
Beržėlis žaliuos.

Studentai dainavo vieningai, vyriški balsai vyravo. Atmintis nukėlė mane į Zarasų kraštą, kur aš viešėjau pas savo antros eilės dėdę. Jo sodyba buvo ant kalnelio, apačioj tyvuliavo ežeras. Besileidžiančios saulės spinduliai blizgino ežerą sidabru. Vytautas ir Antanas maudė arklus, ramaus vandens tvaskesį arkliai ir jie atrodė kaip mažičiai siluetai. Dangus buvo nuspalvintas mėlyna ir raudona žara. Niekad nemačiau gražesnio vaizdo Lietuvoj, kaip tada Poškų sodyboj. Tas vakaras liko vienas iš mano atminties turtų. Vakara

sužinojau, kad Antanas ir Vytautas kovos metais išėjo į partizanų. Pirmas žuvo Antanas, po metų — Vytautas. Kažin, ar žaliuoja beržėlis ant jų smėlio kapų. Jų kapai nežinomi.

O tam žaliam beržėly,
O tam žaliam beržėly,
O tam žaliam beržėly
Gegutė kukuos.

Pusbrolį Arvydą mes vadindavom Vidučiu. Kai paskutinį sykį jį mačiau, prasidedant karo audroms, jis dar buvo geltonplaukis, švelnus ir simpatingas vaikutis. Pusserės su entuziazmu pasakojo, kaip jis užaugo, baigė aukštųjų mokslus; nepasilikdamas siaurojo specialybės, jis plėtė savo asmenybę į visas puses. Taip, kaip gegutė negali nekukuoti, taip jis negalėjo užgniauzti savo polėkių. Jis parašė studiją, palyginančią komunistų, nacių ir tautininkų

M.K. Sarbielevičius Kiemas Vilniaus universitete.

valdžias. Ta studija buvo „stalčiaus literatūra“, skirta ne platinimui, o tik diskusijoms tarp artimų draugų. Deja, kraupiojo teroro aplinkoj vienas iš jo draugų jį išdavė. Sekė septyneri metai gulagė, nežmoniškos gyvenimo sąlygos. Grįžo jis palūžęs, dvasiškai ir fiziškai. Mirė Lietuvoje, nesulaukęs nė keturiasdešimties metų.

O toj raiboj gegutėj,
O toj raiboj gegutėj,
O toj raiboj gegutėj
Sirdelė plazdens.
O toj mažoj širdelėj,
O toj mažoj širdelėj,
O toj mažoj širdelėj
Dainelė skambės.
O toj skambioj dainelėj,
O toj skambioj dainelėj,
O toj skambioj dainelėj
Visa Lietuva.

Lietuva dainelėj, Lietuva širdelėj. Skausmo ir laimės jausmas susipynė, parbloškė mane ir nesuvaldomai pasipylė ašaros. Lietuva, mano tėvyne, viso pasaulio užmiršta, tiek kentėjusi ir tebekentianti, tiek sūnų ir dukterų praradusi smėlio kapuose ir Sibiro pusnynuose, tu vis tiek esi dar gyva lietuvių širdyse! Aš pajutau tą laimės jausmą, kurį jaučia jaunuolis, kuomet prisipažįsta mylis merginą ir išgirsta iš jos: „Ir aš tave myliu!“ Tiek metų mylėjęs Lietuva iš tolo, aš dabar pajutau, kad Lietuva mane irgi myli.

Ilgai negalėjau suvaldyti savo ašarų. Mano mažieji giminaičiai žiūrėjo į mane išplėstomis akimis; jie nežinojo, kad suaugę vyrai irgi gali verkėti. Priėjau prie studentų stalų, prisistačiau, kad esu iš Čikagos, kad Lietuvos nemačiau jau keturiasdešimt devesius metus. Nutrukstančiais sakiniais aš padėkojau jiems už tą laimę, už žinią, kad Lietuva gyva. Palinkėjau, kad visuomet nešiotų Lietuvą savo širdyse. Niekas nekalbėjo. Tik vakaro prieblandoje žiūrėjo į mane tamsios ir gilios mergelių akys.

O tose akyse buvo visa Lietuva.